

Jaargang 11, 2007

2

Klaaikluten

Nijsbrief fan de Stifting ArgHis

COLOFON

KLAAIKLUTEN verschijnt enkele malen per jaar
en wordt uitgegeven door de 'Stifting ArgHis':
ARGEOLOGYSK-HISTOARYSKE RUNTE
LITTENSERADIEL

Bestuur ArgHis:

Simen Fopma, voorzitter
Jaap Scheffer, secretaris
Jan Kersbergen, penningmeester
Philippus Breuker, bestuurslid
Henri Meijering, bestuurslid

Redactie Klaaikluten:

Philippus Breuker
Jelle Miedema

Kopij en inlichtingen:

j.miedema@welling-translations.eu
tel.: 071.5218318; kopij vóór:
1 maart, 1 augustus en 1 november

Vormgeving en opmaak:

Frits Sieperda

Donateurschap:

Het donateurschap van de 'Stifting ArgHis'
bedraagt (minimaal) € 12,50 per jaar;
Klaaikluten krijgt u dan gratis toegestuurd

Adreswijzigingen:

J. Scheffer, De Terp 11, 8831 Winsum Fr
ampl.jasch@wanadoo.nl

KB-Registratie:

Titel: *Klaaikluten*
ISSN: 1572 - 1191

Wurd foarôf

Yn de redaksje fan *Klaaikluten* is feroaring
kommen. Theo Kuipers waard it te bannich mei
al syn leafhawwerijen, wêrûnder net te ferjitten
it keatsen, dat hy hat besletten romte te meitsjen
en de redaksje fan *Klaaikluten* op te jaan. Wy
tankje oan him net allinnich mannich bydrage
fan himsels en fan oaren dy't er oanskeat om in
stik, mar as redakteur hat er ek it nedige foar ús
blêd dien. Hy oerlei altyd mei Frits Sieperda oer
de opmaak en soarge faak foar yllustraasjes.
Dêrom sizze wy him tige tank foar alle wurk
dat er foar *Klaaikluten* dien hat en wy hawwe
goeie hoop dat wy noch wolris foar it ien of 't
oar in berop op him dwaan kinne.

Gelokkich wie Jelle Miedema ree om syn plak
as redakteur yn te nimmen. Hy is foar ús lêzers
gjin unbekende. De lêste jierren is der gjin
ôflevering útkommen of der stiet in stik fan him
yn. As it oan him leit, bliwt dat gelokkich ek
sa. Dit nûmer steane sels twa stikken fan him
yn. Dérmei hat er it mooglik makke dat it net al
te tin hoege te wurden. De beide oare bydra-
gen binne fan de oare redakteur en fan Hessel
Fluitman.

Wy dogge ús bêst om nije meiwurkers te finen.
Om har oan te trûnen hawwe wy in stikje
makke dat guodden mooglik op 'e smaak bringe
kin. Yn dit ferbân soenen wy ús lêzers freegje
wolle om ris om har hinne te sjen oft se noch
guodden witte dy't mooglik ynteressearre binne
yn *Klaaikluten*, mar dy't noch nea fan it blêd
heard hawwe. Sokken binne der frjemdgenôch,
sa hawwe wy murken

De redaksje

Op de voorpagina:

*Op dit plak, om de bocht fan de Wommelser Suder-
haven hinne, lei ea in 'schoone tuin' (foto JM 2004)*

Oproep kopij

Graag zou de redactie van *Klaaikluten* (hierna ook KK) kopij ontvangen van mensen die nog ‘iets van vroeger’ hebben bewaard. Van dat iets – altijd verband houdend met personen, goederen (roerend en onroerend), gebeurtenissen of situaties in het oude Baarderadeel en Hennaarderadeel, nu Littenseradeel – hebben we tot dusver al veel voorbeelden in de bijna 250 bijdragen van ruim 25 nummers van KK gezien. Maar een redactie kan altijd méér kopij gebruiken. Dat méér kan meer van hetzelfde zijn (graag meer over gevelstenen, bijvoorbeeld), maar ook valt te denken aan gegevens uit bewaard gebleven dagboeken, bedrijfsadministraties of notulen van plaatselijke verenigingen.

Bijvoorbeeld, hoeveel van ons hebben niet een fraai vakdiploma van een vader of grootvader bewaard, zonder te weten wat ermee te doen. Wel, maak er een kopie van en stuur die, voorzien van aanvullende informatie, op naar de redactie. Lieft digitaal, maar mocht dat niet lukken, dan kunnen we bekijken of het ook anders kan (even bellen van tevoren). Veel intussen verdwenen dorpsondernemingen (bakkerijen, groente- en kapperszaken, kleermakerijen, slagerijen, smederijen en noem maar op) kunnen we dan door zo’n diploma, het mag natuurlijk ook een gebruiksvoorwerp of een karakteristieke foto zijn (lieft van personen die bezig zijn met hun werk), weer even tot leven roepen.

Wat *Klaaikluten* vastlegt is ons aller erfgoed. Dat kan een terpvondst of iets eenvoudigs als een oud klerenhangertje zijn, maar ook de inhoud van een oude akte of een stukje orale traditie in de vorm een (familie)verhaal. Zelfs één zin als ‘Us Bauke net ûnder in frjemde ko’ (onze Bauke niet onder een vreemde koe), eind 19e eeuw uitgesproken door een boerin nadat haar man vanwege een borgstelling de eigen boerderij moest verkopen (familiearchief JM), kan een wereld van traditie

én verandering weergeven. En als zoon Bauke dan ook nog naar Amerika vertrekt, dan zeggen we zo gemakkelijk: ‘Je kunt er een boek over schrijven’. Dat zou kunnen, maar een bijdrage aan KK is ook een mogelijkheid. En dat brengt ons op de omvang van de bijdragen.

Terwijl *Klaaikluten* van een ‘mededelingenblad’ meer en meer het karakter van een tijdschrift kreeg (vgl. KK 1996/1:1-2 met KK 2001/2:2), bleef er ruimte voor mededelingen. Dat wil zeggen, naast artikelen of ‘stukjes’ van 2 tot 8 bladzijden (meer mag ook), zijn ook korte berichten welkom (1/2 A4 tot 2 A4-tjes). Van zowel artikelen als mededelingen, met als uitersten themanummers en een enkel signalement, zijn in KK diverse voorbeelden te vinden. Wel moeten we daarbij helaas constateren dat niet alle dorpen van Littenseradeel in KK even sterk vertegenwoordigd zijn. Vooral uit de kleinere dorpen is kopij meer dan welkom. Maar is ook álle kopij welkom?

In een oproep als deze past niet alleen een toelichting op de doelstelling van *Klaaikluten* (zie boven) maar ook op de rol van de redactie. KK is met minimaal 140 lezers (bibliotheekbezoekers niet meegerekend), meest wonend in de eigen regio, geen wereldtijdschrift. Het blad wordt gedragen door vrijwilligers, waaronder vakmensen en amateurs, en dus moet er wel eens met meerdere maten worden gemeten. Maar al is KK geen vaktijdschrift, de redactie houdt wel vast aan een paar algemeen aanvaarde basiscriteria voor beoordeling en redactie van teksten. Concreet houden die voor de auteur in: kom met origineel materiaal, pronk niet met andermans veren en vermeld altijd je bronnen.

De redactie

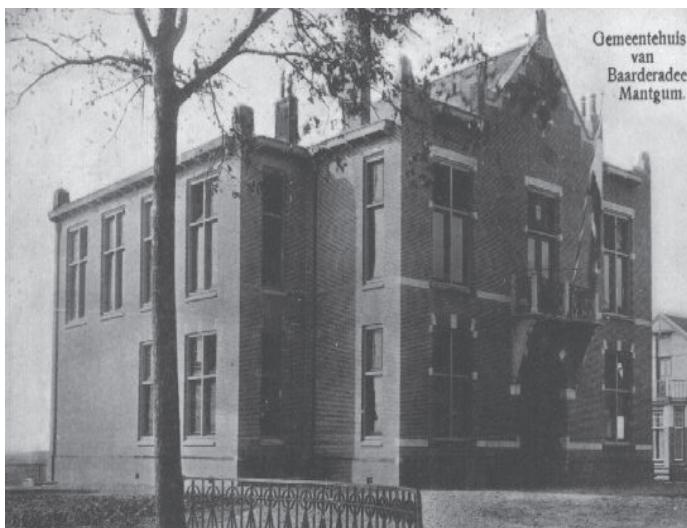
Nieuw deel in de Rige

“Tusken Middelsee en Slachte”

Hessel Fluitman

In de ‘histoaryske en kulturele rige’ van de Gemeente Littenseradiel is, vorig jaar alweer, een nieuwe uitgave verschenen. Na eerst een lijst van grietmannen en burgemeesters en later van secretarissen, is recent een lijst van ‘Raadsleden van de grietenijen en gemeenten Baarderadeel, Hennaarderadeel en Littenseradiel’ uitgekomen (2006 nr. 15, 40 pp.; samenstellers Jaap Scheffer en Hessel Fluitman). Daarmee zijn nu alle bestuurders van deze grietenijen en gemeenten in beeld gebracht. In tegenstelling tot de lijsten van de burgemeesters en de secretarissen, is bij de verzameling van raadsleden ‘slechts’ tot 1811 teruggegaan. De lijst is samengesteld aan de hand van de aanwezigheidslijsten.

Voorafgaand aan de lijst van raadsleden, is door Jaap Scheffer een stukje raadsgeschiedenis van vóór 1816 geschetst. Ook geeft hij in vogelvlucht een beeld van de gemeenteraad na 1816, waarbij ook enkele wetenswaardigheden van na 1945 worden vermeld. Daarnaast geeft

Het gemeentehuis van Baarderadeel, zoals het bestond tussen 1909 en 1938.

hij aandacht aan de vroegere vergaderplaatsen, w.o. herbergen, van de grietenij- en gemeenteraden. Bij de lijst zelf, samengesteld door Hessel Fluitman, zijn per raadslid aangegeven: de woonplaats, het beroep, de geboortedatum, en de periode waarin de man of vrouw zich verdienstelijk maakte. Daarbij is ook een kolom opmerkingen opgenomen, met details die een persoon wat meer kleur geven; bijvoorbeeld of ze de eed of de gelofte alegden, een aanwijzing dat ze gelovig waren of niet, wat op zijn beurt weer een aanwijzing kan zijn bij welke partij ze behoorden. Vanuit diezelfde overweging is vaak ook de voorganger of opvolger aangegeven, waarbij sprake kan zijn van een discrepantie tussen bijvoorbeeld overlijden en uitritten. Zo is S.H. Wiarda in mei 1851 overleden, terwijl hij pas in oktober dat jaar uit de raad trad. Dat betekent in wezen dat toen (pas) een opvolger van Wiarda in de raad kwam. In die maand, oktober 1851, kwamen er maar liefst zeven nieuwe leden in de Raad van Baarderadeel en zes in de raad van Hennaarderadeel. Dat kwam, omdat op dat moment de nieuwe gemeentewet in werking trad. Zo zijn er meer dwarsverbindingen te leggen en overeenkomsten te vinden. Bijvoorbeeld door de beroepen of de woonplaatsen te vergelijken.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de raad in 1943 opgeheven. In 1945 werd in beide gemeenten een tijdelijke raad samengesteld. De leden van die raad waren op persoonlijke titel uitgenodigd om zitting te nemen. Enkelen werden in 1946 herkozen, anderen niet. Zo is er van alles uit de lijst op te diepen. Ook is de lijst natuurlijk met allerlei gegevens uit te breiden, maar dat is dan weer voor een volgende onderzoeker. Het deeltje is, net zoals de andere deeltjes uit de Rige, bij de gemeente te koop voor € 5,--.

De andere deeltjes uit de rige *Tusken Middelsee en Slachte*, uitgegeven door de Gemeente Littenseradiel, zijn:

Deel 1: Tjessingastate te Hjilaard, Jaap Scheffer, 1995

Deel 2: De lijst van dienstplichtigen van 1819 van de grietenij Baarderadeel, H. Fluitman (red.), 1995

Deel 3: De ommekeer van 1580, J.G. Geertsma (red. D. Geertsma), 1995

- Dl. I: Het onderwijs in de gemeente Hennaarderadeel tussen 1580 en 1600
- Dl. II: Hoe het onderwijs na 1600 in een aantal dorpen gestalte krijgt

Deel 4: Over het onderwijs en het geestelijk en maatschappelijk leven in de dorpen van Hennaarderadeel tussen 1580 en 1600, J.G. Geertsma, 1995

Deel 5: De inventaris van het archief van de gemeente Hennaarderadeel, 1921-1940, H. Fluitman, 1995

Deel 6: Als toerist in eigen dorp, Jaap Scheffer

- a. De stoom-zuivelfabriek "Klimop" Winsum (Frl), 1995
- b. De draaibruggen te Bruggeburen Winsum (Frl), 1995

Deel 7: De volksliederen van de dorpen in Littenseradiel, Hessel Fluitman (red.), 1995

Deel 8: Documentatie over het boek van Geert Mak: 'Hoe God Verdween uit Jorwerd', Marjan Terpstra en Hessel Fluitman (red.), 1998

Deel 9: De Zuid Ooster Molen te Winsum, M. van der Meer, 1998

Deel 10: Ald Winsum, verzameld door J.G. Koops, 1998

Deel 11: Van Kempinga (1329) tot Oldenziel (1984); Lijst van grietmannen en burgemeesters van de voormalige grietenijen en gemeenten Baarderadeel en Hennaarderadeel (1329-1983) en van de gemeente Littenseradiel (1984-2000), verzameld door Hessel Fluitman, 2000

Deel 12: Van schrijver tot manager; Secretarissen van de grietenijen en gemeenten Baarderadeel, Hennaarderadeel en Littenseradiel, verzameld door Hessel Fluitman, 2000

Deel 13: Index op persoonsnamen voorkomend in de rekeningenboeken van de Algemene Armoedigij van Huins, 1827-1865, 1866-1902, Thijs Hannema (red.), 2000

Deel 14: Namen van de opgeroepenen voor dienstplicht in de Mairie Wommels in het jaar 1814, 2000

Deel 15: De raadsleden van de grietenijen en gemeenten Baarderadeel, Hennaarderadeel en Littenseradiel, samengesteld door Jaap Scheffer en Hessel Fluitman, 2006

Om de Wommelser Suderhaven hinne (III), (ca. 1660-1690)

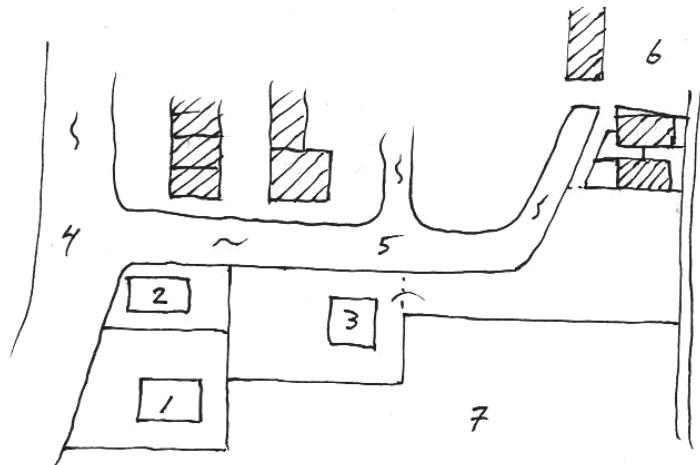
Jelle Miedema

Dit stik is in oanfolling op myn eardere Suderhaven-bydragen. Efterinoar komme oan bod: 1. in hûs mei in helling, 2. in hûs noardlik fan dy helling, en 3. in hûs, mear nei it easten ta, mei dêr in (letter sa neamde) ‘schoone tuin’. Wat de eigener fan it hûs mei dy tún oan belanget, stuitsje we foar it jier 1673 op in ferrassing. Ferkeaper is dan Rixt van Donia, Frou fan Amelân.

Nij ûndersyk nei de bewenningsskiednis fan Wommels hat resultearre yn nije gegevens, fierder tebek yn de tiid, oer ú.o. de súdkant fan de Suderhaven. Om dy gegevens kreas plak jaan te kinnen, jou ik yn dit stik in oersjoch fan wat ik oant no ta oer de hiele súdkant fan de Suderhaven fûn ha. Ik hâld dêrby 1690 as boppegrins oan, want we ha earder al sjoen hoe’t it neitiids fierder gongen is mei dêr in helling en in ‘schoone tuin’ (Miedema 2003; 2005 a en b). Dat ferhaal jildt net foar de huzen direkt súdlik

aan de Suderhaven, mar dat waarden nei 1690 tsjerkehuzen en dy fine je letter yn proklamaasje-akten meast allinnich werom as neistlizzers. As úndergrins ha ik 1660 oanhâlden, want de proklamaasje-akten foar de jierren 1644 oant 1660 ûntbrekke en dat gemis koe mei help fan oare akten net samar weiwerke wurde. Foar de helling makket dat net út, want dy is fan 1662 (folget), mar foar de ‘schoone tuin’ wol. Dy tún hearde foar 1690 by in hûs en it eigendom dêrfan koe resint trasearre wurde oant ‘mar’ 1673 ta (dat wie earder 1681). Fan 1673 tebek nei 1660 ûntbrekt fan dat hûs-mei-tún elk spoar yn de proklamaasje-akten en ek yn oare akten ha ik oant no ta neat fûn. Lukt dat letter dochs noch, dan kom ik dêr noch op werom (1).

Yn it neifolgjend oersjoch ha ik de nammen fan bewenners, keapers en ferkeapers fet makke, om sa it ferrin yn it besit en/of gebrûk fan in bepaald hûs, tebek yn de tiid, makliker folge

Legenda (1673)

1. helling, eig. Symen Tyercks
2. hoekhûs, eig. Jochem Nannes
3. hûs mei de ‘schoone tuin’, ferkeaper Rixt van Donia
4. Trekfeart
5. Suderhaven
6. Keatsebaan
7. âld-fikarylân, eig. earmfâdy

Fig. 1 Sketskaartsje fan de Suderhaven yn 1673

te kennen. Neistlizzers binne foar ynsjoch yn dat ferrin net minder belangryk, mar hjir jouwe de Trekfeart, de helling, de Suderhaven en/of de ‘vicarylannen’ as sadanich al hâldfest. Yn guon proklamaasje-akten is net dûdlik hokker hûs presys bedoeld wurdt (neistlizzers wurde net altiten allegearre neamd), mar dat wurdt troch oare akten goedmakke. Dan nôch kin dat betizing jaan, dat ik ha ek in oersjoch makke wêrym huzen, eigeners en brûkers gronologysk neist inoar steane (sjoch fig. 2).

De helling

Foar nije lêzers fan *Klaaikluten* earst koart wat oer de helling fan neí 1690. Yn 1692 wurdt de earmfâdj fan Wommels, as erfgenamt fan keapman Lammert Lammerts Camp, eigner fan in helling mei dêrby ek in hûs. De earmfâdj ferkeapet dat alles yn 1739 oan dr. Albertus Lycklama à Nijeholt, sekretaris fan Hinnaarderadiel, dy’t dêr yn 1741 in nij hûs sette lit. Dat hûs wurdt yn 1754 troch Lycklama’s widdo Adriana van Burenstins ferkocht oan sekretaris dr. Jacobus van der Kolk en syn vrou Catharina Hofstede, dy’t de nije bewenners wurde. En ek dy harren soan sekretaris dr. Hendrik Willem mei syn vrou Cornelia Schroeder wennen dêr. Mar dêrni waard it hûs sekretarishûs ôf. De earsten dy’t dêr neitiids yn te wenjen kamen (yn 1819) wiene keapman Oepke Minnes Vellinga en syn vrou Anna Hesselius mei harren njoggen bern en de lêsten wiene de hûshâldingen fan Willem en Afke de Boer, Pieter en Hitsje Kamstra en Johannes en Maaike Dijkstra. Dy moasten der allegearre op in sneintemoarn yn 1947 fluch-fluch út, want it âld-sekretarishûs (yntusken ‘Filadelfia’ neamd) stie yn brân. Dat wie gelyk ek it ein fan dat hûs, want it barnde doe oant de grûn ta ôf. (Foar mear details, sjoch Miedema 2003/2:12-16). Dan no de oanfolling, fierder tebek yn de tiid.

1687

Lammert Lammerts Camp, keapman en vrijgesel te Wommels prelegateart oan de ‘**kercke armen van den dorpe Wommels**’ syn hûs, helling en boathûs. **Siouck Igés** krijt sa lang hjā libbet it fruchtgebrûk fan it hûs ‘tegenwoordig bij mij testator selts bewoont’ en **Hoite Jelles Schuitema** it gebrûk fan de helling en it boatehûs en vrij wenjen yn it hûs dat troch **Ate Olpherts** bewenne wurdt (folget). As neistlizzers wurde neamd: ‘de arme landen der kerck ten Oosten ende Zuiden [de Ficarystritte, mei fierderop de Hofkamp en de Dr. Sipke Stapertstritte] ende de heere of trekvaart ten westen’. In noardlike neistlizzer wurdt net neamd (argyf tsjerkfâdj Wommels nr.118b). (Sjoch fierder *Klaaikluten* 2003/1.)

Taljochting:

- Lammert Camp hie in broer Ige/Yge Camp), dy’t ek yn Wommels wenne. Beiden hiene ek besit yn Hynlippen.
- In Siouck Igés doch op 5.11.1682 te Wommels belidenis en ek de twadde vrou fan Lammert Camp syn broer Ige/Yge (dy’t ek yn 1687 syn testamint makke) wie in Siouck.
- Hoite Jelles, ‘mr. schuytmaker’ en Bauck Teeckes, man en vrou te Wommels, binne yn 1689 350 goudgûne (gg.) skuldich oan syn âlden, te witten Jelle Hoijs, ‘mede mr. schuytmaker’ en Hylck Ruijerd, beiden te Drylst (hypoteekb. Hinn. 1689, ynv. 64, fol. 150). Hoite en Bauck krije yn de perioade 1684-1690 te Wommels trije bern; Bauck wennet 1706 noch yn Wommels.
- Ate Olpherts tr. 1e yn 1674 (prokl. Wommels 22.3.1674) Riemke Jacobs fan Wommels en 2e op 29.5.1681 te Wommels mei Sydtske Jans, ek fan Wommels. Hja krije dêr yn de perioade 1683-1697 sâne bern.

NB. Op basis fan de akte fan 1687 kinne we oannimme dat (i) it hûs by de helling troch Lammert Camp sels bewenne waard, (ii) de brûker fan de helling yn in oar hûs wenne en (iii) dat oare hûs ek fan Camp wie.

1681

Lammert Lammerts Camp, keapman te Wommels, keapet dêr fan **Johannes Martens** ‘mr. timmerman en scheepmaker’ en dy syn vrou **Sytscke Jacobs** foar 500 goudgûne (gg.) in ‘huisinge en schuithuis’ mei dêrby in ‘schuitemakerije’. It hûs dat dêr by heart hat as bewenner **Claes Nannes**, ‘mr. schuitmaker’, mei as neistlizzers: westlik de ‘heere of trekvaart’ en eastlik en súdlik ‘de arme lands der kerke’. In noardlike neistlizzer wurdt op’ e nij net neamnd. De grûnpacht is 1 gg. it jier (prokl. ynv. 47, fol. 306 verso).

Taljochting:

- Foar Johannes Martens en syn vrou Sytscke Jacobs, sjoch ûnder 1674.
- Fan Claes Nannes, dbl. 1679, ha ik gjin houlik fûn en binne my gjin bern bekend. Mooglik is hy de Claes Nannes ‘schuitmaker’ dy’t 1678 te Frjentsjer yn ûndertrou giet mei Trijntje Gatzes (prokl. foar it gerjocht 3.8.1678); yn 1683 docht in Tryn Gatzes foar de tsjerklike gemeente Wommels-Hidaard belidenis.

1674

Johannes Martens en Sytske Jacobs e.l. te Wommels keapje yn 1674 fan **Symen Tyercks**, yn 1678 ‘mr. timmerman’ en yn 1682 ‘schuitmaker’ te Wommels, foar 700 gg. in ‘huijs, hoff, boomen plantagie ende stede’. De neistlizzers binne: westlik ‘de gemene vaart’ (de Trekfeart), noardlik (net neamnd) en eastlik en súdlik ‘de vicarije landen’. It hûs is jierliks belêste mei 1 gg. grûnpacht aan de earmfâden (prokl. ynv. 47, fol. 247).

Taljochting:

- Foar Symen Tjercks, sjoch ûnder 1671.
- Johannes Martens, fan ‘Huizum’, trout yn 1672 (ûndertr. Wommels 28.4.1672) mei Sytske Jacobs fan Wommels. Yn 1679 geane hja nei Amelân, mar kenlik kamen hja fóar 1682 werom nei Wommels, want dêr krije hja yn 1682 noch in bern.

1671

Symen Tyercks, mr. timmerman te Wommels, keapet foar 605 gg. fan **Dieucke Tiercks widdo Gerrit Andries** in ‘huys, schuytmaker hellinge, schuir, bomen plantagie ende toebehoren’, belêste mei ien gg. grûnpacht oan de ‘arme voogden’. Neistlizzers wurde net neamnd (prokl. ynv. 47, fol. 231).

Taljochting:

- Symen Tyercks/Tiercks kaam lyk as Dieuwke Tyercks (folget) fan Dronryp. Hy wurdt op 17.12.1665 ynskreaun as lid fan de gemeente Wommels(-Hidaard), wie dêr yn 1679 diaken, yn 1695 en 1718 âlderling en yn 1705 earmfâd. Hy rakke yn 1718 wei. Symen troude yn Wommels op 8.3.1668 mei Jeltie Doedes fan Wommels, widdo fan Albert Ipes (stoarn 1666). Hy en syn foargonger Albert wiene beide mr. timmerman (en mei Jeltie Doedes eigeners fan méar huzen yn Wommels).
- Gerrit Andries en Dieucke Tiercks, trouw Dronryp 14.4.1661, wurde op 21.10.1662 ynskreaun as lid fan de gemeente Wommels (-Hidaard). Yn 1686 is Dieucke dêr noch lid, dan as widdo. Yn de perioade 1663-1669 krije hja fjouwer bern (DTB-boeken Dronryp en Wommels).

1662

Gerrit Andrys, ‘mr. schuitmaker’ te Wommels, keapet dêr foar 100 gûne fan de **earmfâden** fan Wommels in heal pûnsmiet lân om dêr ‘op te bouwen en zijn werkhus te mogen zetten’ (Geertsma 1994:30).

We witte no dat Wommels fan 1662 oant ca.1740 in helling hie. Dy helling lei oan de Trekfeart, súdlik fan it hûs op’ e súdwesthoeke fan de Suderhaven, op lân dat fóar de Reformaasje (1584) fikarylân wie en dêrnei ûnder it behear fan de earmfâdy kaam.

It hûs op de súdwesthoeke fan de haven

Neí 1687 ha ik it hjir bedoelde hûs yn de proklamaasje-akten allinnich werom fûn as neistlizzer, mei as eigener (yn 1739 en 1754) de ‘arme staat’ (lês: de earmfâdy). Fierders is it sa dat letter trîje tsjerkehuzen aan de Suderhaven, mei as eigeners fan ien hûs de ‘arme staat’ en fan twa de diakony, grêven ha op it tsjerkhôf (Grafboek Wommels 1765).

1685

Wpck Sijbes hat as neistlizzers westlik de Trekfeart, noardlik de Suderhaven, eastlik Ate Olpherts (sjoch boppe ûnder 1687) en súdlik de helling. Ien en oar falt op te meitsjen út in akte út 1685 oer it twâdde hûs fanôf de Trekfeart (folget).

Taljochting:

- Wpcke Sibes en Brecht Clases, ‘echteluyden tot Wommels’ (troud 3e prokl. gem. Wommels-Hidaard maaie 1670), binne yn 1674 22 karoli gûne schuldich oan Gerrit Gaukes, keapman en ‘holtbrander’ te Harns, ‘ter causa van coop van een huysinge bij ons van de crediteuren van Jochem Nannes gecoft’ (hypoteekboek 1674, ynv. 62, fol. 43).

1674

Wpcke Sybes cum uxore te Wommels keapet foar 131 gg. fan de crediteuren fan de widdo fan **Jochum Nannes** in ‘huys ende sted staen-

Hânmerken (hypoteekboek Hinn. ynv. 62, fol. 74-75, 78)

Jochum Nannes

4

Claeske Willems

+

de ende gelegen op ’t Suyd van *den* gebuирte Wommels belast met een gg. jaerlike gront pacht voorts met lasten [ende] profijten daer toe ende aen behorende, speciael den opvaart ten noorden met geen turff schuyten noch pramen en [...] mogen beleggen’ (prokl. 1674, ynf. 47, fol. 242 r.).

Taljochting:

- Yn de jierren 1665-1670 fine we in Jochum Nannes en Claeske Willems as man en vrou te Wommels; yn 1671 Claeske Willems as widdo.
- Claeske Willems is yn 1671 foar har en har bern by Jochum Nannes 60 gg. skuldich oan Hendrick Wietzes te Jellum, ‘ter causa’ fan ferkeap fan û.o. bûter ‘bij ’t leven van mijn zaliger man’ (ynv. 62, fol. 311) en yn 1670 is hja 158 gg. skuldig oan Gerrit Gaukes, keapman en ‘holtbrander’ te Harns, ‘ter causa [fan] holt by my gecocht’ (idem fol. 223).

Ut de akte fan 1674 soene je opmeitsje kinne dat Jochum Nannes by syn libben yn turf hannele. Lykwols, nei syn dea is der ek sprake fan dat hy yn bûter die. Ferkocht hy turf oan boeren en kocht hy gelyk bûter yn? Fierders docht yn gearing mei oare gegevens bliken dat Jochum Nannes en Claeske Willems op’ e súdwestpunt fan de Suderhaven wennen. Grif stie al yn 1662 op dat plak in hûs, want oars soe dêr de helling wol kommen weze.

1665

Mooglik wennen **Jochum Nannes** en **Claeske Willems** al yn 1665 op’ e súdwestkant fan de Suderhaven, want yn dat jier ha hja yn ûnder-pân ‘onse huysinge ende sted cum annexis staende ende gelegen binnen Wommels’. Hja binne dan 100 en 240 gg. skuldich oan Claes Jacobs en Trijntje Beerns, man en vrou te Wommels (hypoteekboek Hinn./ynv.62, fol. 74-75, 78; mei hânmerken).

It hûs mei in ‘schoone tuin’ súdeastlik fan de haven

It giet hjir om in hûs, wêrfan in tún yn de 17e en 18e ieu om de hakke fan de Suderhaven hinne leit. We ha earder yn *Klaaikluten* lêze kinnen hoe’t it mei dy tún dêr ôfrûn is, dat hjir allinnich de haaptenen. Yn 1710 ferkeapje de dochters fan grytman Jr. Edsart van Grovestins en Orsel van Burmania de tún oan dr. Feddeus van der Sluys, doetiids sekretaris fan Hinnaarderadiel en syn vrouw Beitske Pieters Metz en yn 1777 dogge de erven van Anna van der Sluis, dochter fan Feddeus en Beitske, de tún (pas doe in ‘schoone tuin’ neamd) oer aan dr. Jacobus van der Kolk. Dy syn soan dr. Hendrik Willem wie de volgende eigener en dêrnej gong de tún fan heit op soan oer op Oepke Minnes en Minne Oepkes Vellinga, de nije eigeners fan it âld-sekretarishûs. (Foar mear ynformaasje, sjoch *Klaaikluten* 2003/2:12-16 en 2005/2:3-7).

1692

De ‘diaconen’ fan Wommels keapje foar 361 gg. fan de **tsjerkfâden fan Wommels**, sterke mei ds. Franciscus Elgersma, twa huzen oan de Suderhaven, te witten: 1. it twadde hûs súdlik fan de Keatsebaan, dan bewenne troch **Wijpck Nannes widdo** en **Siouck Hanses widdo** en 2. in hûs (mei grûn) súdlik dêrfan, omskreaun as ‘d’huijsinge **Hoijte Jelles** ad vitam besprooken [troch Lammert Lammerts Camp; folget] ende van de selve bij afstant becomen, tegenwoordig bij **Hessel Isbrants** bewoont’ (argyf tsjerkfâdy Wommels, nr. 119; prokl. ynv. 48, fol. 176 verso). (Sjoch fierder *Klaaikluten* 2005/1.)

Taljochting:

- Yn 1692 wurde de tsjerkfâden net apart by namme neamd, mar de ‘diaconen’ wol. Dat binne dan Marten Jenties Blinxma en Wopcke Gerlofs. Dy twa wiene op in oare wize ek ‘partij’, Wypcke Gerlofs as noardlike neistlizzer (hy wenne direkt súdlik fan de Keatsebaan) en Marten Jenties Blinxma as man fan Wopcke Iges Camp, omkesizzer fan Lammert Lammerts Camp.

- ‘Wypck Nannes widdo’ is Wypck Freerks fan Lollum, trouw west mei Nanne Jans fan Wommels. Hja wennen yn it twadde hûs súdlik fan de Keatsebaan (sjoch fierder *Klaaikluten* 2005/2:3-7).
- In Siouck Hanzen fine we yn 1686 as vrou fan Hans Feykes te Wommels en yn 1706 wennet hja dêr as widdo.
- Hessel Ysbrants docht yn 1682 belidenis yn de gemeente fan Wommels en yn 1686 en 1706 is hy dêr lidmaat mei syn vrou Sydske Dirx (dy’t allinnich neamd wurdt yn 1706). Yn 1719 wennet hy yn in ‘kamer’ fan in hûs noardeastlik op’e Terp, by de ‘kerkeplaats’ (de eardere prebendepleats).

1687

Lammert Lammerts Kamp bepaalt yn syn testament dat **Hoite Jelles Schuitema**, sa lang dy libbet, vrij wenjen krijt ‘in ’t huis tegenwoordig bij **Ate Olferts** bewoont’ (argyf tsjerkfâdy Wommels no. 118b), (sjoch ek boppe by de Helling).

1685

Lambertus Camp keapet as neistlizzer-ni-aarnimmer foar 125 gg. fan de **erfgenamten fan Jeltie Doedes**, yn libben vrou fan Sijmen Tiercks, in ‘huisinge en steede cum annexis, vrij fan grûnpacht, gelegen op ’t Suijd van de buiren’, mei as bewenner **Ate Olpherts cum uxore** en earder **Jeltie Doedes** (‘bij ons w. mooij metter doodt ontruimt & naagelaten’). Neistlizzers: westlik Wopcke Sijbes, noardlik de ‘opvaart’ (Suderhaven), eastlik de tún fan grytman Grovestins en súdlik de ‘Hoofkamp’ (prokl. ynv. 48, fol. 45 verso; hypoteekb. ynv. 64, fol. 71).

Taljochting:

- Jeltie Doedes is by har eerste houlik yn 1640 mei Albert Ipse fan Wommels ôfkomstich fan Achlum. Sy hie gjin bern en har erfgenamten neame har ‘onse moij [tante] ende respective schoon moij [oantroude tante]’.

Dy erfgenamten binne: Wijbbe Hobbes, Hiltie Gerlofs, Wijpck Gerlofs, Jelle Heeres en Piecke Claesen, allegeare mei hânmerken (folget). Fan dy erfgenamten binne Hiltie Gerlofs (troud te Wommels yn 1677 mei Wijbe Hobbes fan Dronryp) en Wijpck Gerlofs wierskynlik bern fan Jaets Doedes fan Achlum, troud te Harns yn 1633 mei Gerlof Wypkes fan Hichtum. Jelle Heeres wie seker in soan fan Tzietske Doedes fan Achlum, troud te Frentsjer yn 1657 mei Heere Jelles fan Achlum (Hinn. ynv. 61, fol. 182) en wa't Piecke Claesen is, wit ik net.

Hânmerken fan de erfgenamten fan Jeltie Doedes (hypoteekboek Hinn. ynv. 64, fol. 67)

Wijbbe Hobbes

Hiltie Gerlofs

Wijpk Gerlofs

Jelle Heeres

Piecke Claesen

It hûs yn kwestje wurdt yn 1692 bewenne troch Hessel Ysbrants, mar wie earder tasein oan Hoitje Jelles Schuitema (dy't letter kenlik fan bewenning fan dat hûs ôfsjoen hat). Hessel Ysbrants koe wol wat romte brûke, want yn de perioade 1681-1698 litte hy en syn vrou yn Wommels tsien bern dope.

NB: Ut de lissing fan de neistlizzers fan 1685, benammen nóardlik de Suderhaven en éastlik de tún fan grytman Grovestins (de tún dy't earder by dit hûs hearde; folget), kin opmakke wurde dat it hûs mear súdlik dan súdeastlik fan de Suderhaven lei.

1681-1685

Yn dizze jierren is it besit fan it hûs en de tún yn kwestje útien fallen. It hûs kaam yn hadden fan de **tsjerkfâden fan Wommels** (sjoch boppe), wylst de tún yn hadden bleau fan grytman **Jr. Idzart Oenes van Grovestins** (folget).

Taljochting:

- Jr. Edsart van Grovestins, grytman fan Hinnaarderadiel en syn vrou Orsel van Burmania wennen sels earst oan de Terp yn Wommels, yn it âlde sekretarishûs fan de Bruynsma's en letter op Hottinga State bûten it doarp.

1681

Jr. Edsart van Grovestins en syn vrou **Orsel van Burmania**, te Wommels, keapje dêr foar 110 gg. fan Johan Rienx, 'tegenwoordigh woonachtigh tot Oppenhuizen', in 'huisinge, hieming ende tuininge'. De bewenner fan it hûs is dan **Durk Johans** en de neistlizzers binne noardlik Nanne Jans, eastlik 'het gemee-ne pad' en 'ten suiden ende westen' de 'Hoff Camp ofte buire fenne' (prokl. 1681, ynv. 47, fol. 316 verso; *Klaaikluten* 2005/2).

Taljochting:

- Foar Johan Rienx, sjoch ûnder 1673.
- Durk Johans wie troud mei Goyck Alles, yn 1676 fan Kûbaard. Hja gongen yn 1686 nei Burgwerd te wenjen en kamen yn 1704 werom nei Wommels, wêr't hy yn 1706 noch lidmaat is.

1673

Johan Rienx en **Trijntie Isbrants**, man en vrou te Wommels, keapje foar 270 goudgûne

fan **Rixt/Richt van Donia**, widdo Van Camminga, ferkeaper mei foar har soan **Jr. Franciscus Dominicus (Frans Doeke) van Camminga**, vrij- en erfheer fan Amelân, in ‘huys en steed’. Neistlizzers: westlik Symen Tyerks (sjoch boppe by de helling), noardlik ‘Nanne Jans bewoonde huys’, eastlik it ‘gemene pad’ en súdlik de ‘hoffcamp’ (prokl. ynv. 47, fol. 238).

Taljochting:

- We witte no mei wa’t Johan Rienx trouw wie, mar folle mear ha ik net oer him fûn. Om Wommels hinne brûkt hy los lân, dat mooglik wie hy feekeapman (yn 1671 hat hy foar de hier fan lân in skuld fan goed 73 gg. oan boer Simke Simkes en yn 1676 wurdt him, mei oaren, it gebrûk fan lân opsein troch de tsjerkfâden; Hinn. ynv. 47, fol. 101, 151).

Fig. 2: Huzen, eigeners en bewenners súdlik fan de Wommelser Suderhaven (ca. 1660-1690)

<u>hûs-mei-helling</u>	<u>hoekhûs</u>	<u>hûs-mei-tún</u>
1662: f. lân fan de earmfâdjij k. Gerrit Andries (1)		
1671: f. wid. Gerrit Andries k. Symen Tyercks		1673: f. Rixt van Donia k. Johan Rienx
1674: f. Symen Tyercks k. Johannes Martens	1674: f. Jochum Nannes k. Wpck Sybes	
1681: f. Johannes Martens k. Lammert Camp b. Claes Nannes		1681: f. Johan Rienx k. Jr. Edzart van Groestins b. Durk Johans
1685: b. Lammert Camp	1685: Wpck Sybes (2)	1684: b. Jeltie Doedes, wid. Symen Tyercks
1687: b. Lammert Camp		1685: f. erfg. wid. Symen Tyercks (3) k. Lammert Camp (4) b. Ate Olpherts
1692: eig. de earmfâdjij (4) (erfg. fan L. Camp)	(earmfâdjij)	1692: f. tsjerkfâdy (erfg. fan Camp?) k. diakony b. Hessel Isbrants

(b. = bewenner; eig. = eigener; erfg. = erfgenamt; f. = ferkeaper; k. = keaper; wid. = widdo)

(1) Gerrit Andries begjint in helling op ‘fikarylân’, nei de Reformaasje (1584) noch lang sa neamd.

(2) Wpck Sybes wurdt yn 1685 neamd as westlike neistlizzer fan it hûs bewenne troch Ate Olpherts.

(3) Kenlik is it hûs tusken 1681 en 1685 troch grietman Jr. Edzart van Groestins ferkoft oan timmerman Symen Tyercks, danwol oan dy syn widdo Jeltie Doedes (fan wa’t erfgenamten it yn 1685 ferkeapje).

Groestins bliuwt dan eigener fan de tún, dy’t letter by it nije sekretarishûs op it plak fan de helling kaam.

(4) Yn 1739 giet de earmfâdy in ‘wandelkoop’ oan mei sekr. Alb. Lycklama à Nijeholt, dy’t dan de nije eigener fan de helling wurdt en dêr in grut nij hûs sette lit (yn lettere tiden ‘Filadelfia’ neamd).

- Rixt van Donia, stoarn yn 1681, wie by har houlik fan Menaam en troude (1e prokl. Bitgum 12.5.1648) mei Watze Frans van Camminga, hear fan Amelân (1603-1668). Harren soan Frans Doeke (1654-1680) wie fan de Camminga's de lêste hear fan Amelân.

NB: Wat opfalt is dat no net Wpck Sybes (it hoekhûs), mar Symen Tjercks (de helling) as westlike neistlizzer neamd wurdt. Lykwols, it ien slút it oar net út. As we op lettere kaarten ôfgeane (sjoch eardere *Klaaikluten*) en oannimme dat hiemen faak in langer libben hiene as huzen (...), dan hearde by it hûs fan Johan Riencks' mear grûn, benammen súdlik fan dat hûs, as by it hoekhûs fan Wpcke Sybes; in site-waasje dy't ik, op basis fan de nije ynformaasje yn dit stik, no ek mar sa yn myn sketskaartsje foar it jier 1673 wêrjûn ha.

Wêrom't no krekt Rixt van Donia, widdo fan Watze van Camminga, opdûkt as eigener fan it hûs yn kwestje, is foarearst in riedsel. Rixt van Donia – faaks ûnder âldere lêzers bekend fan de boeken fan Renes-Boldingh – wie eigener fan lân yn ú.o. it dôarpsgebiet fan Wommels (sjoch bygelyks Van der Meer 2004), mar apart is dat hja yn 1673, meí har soan, eigener is fan in hûs-meï-tún yn de Wommelser buôrren. Sa'n besit fan mem en soan kin wize op in erfenis (2) mar oant no ta ha ik neat konkretts yn dy rjochting fún. En omdat yn akten fan sawol it nedergerjocht as it Hôf fan Fryslân oant no ta noch net in eardere eigener fan it bewuste hûs-meï-tún fún is, moatte we it hjir foarlopich mei dwaan wat de súdkant fan de Suderhaven oanbelanget. In oare kear hoopje ik mei de noardkant, benammen it Hiem (no Ald Hiem) fierder te gean.

Noaten

1. Al om 1625 hinne stiet der in hûs op de 'fikarygrûn' súdlik fan de doetiidse Wommelser buorren, mar de akte is sa min te lêzen dat net útmakke wurde kin wêr't dat hûs krekt stie (Hinn. ynv. 45, fol. 28).

2. Yn gefal fan in erfenis kinne de folgjende gegevens noch ris fan pas komme. Skoansuster fan Rixt van Donia (en tante fan Rixt har soan Frans Duco/Doecke van Camminga) wie Syts Fransdr. van Camminga, tr. Ljouwert 12.12.1627 mei Jr. Duco/Doecke Laeses van Jongema, bewenner fan Gheijns c.q Jongema State ûnder Wommels. Doecke Laeses, de lêste 'Jongema' (eins in Walta) fan Wommels, wie fan 1629 oant yn 1636 grytman fan Hinnaarderadiel en stoar op 25 desimber 1638 sùnder bern. Syts van Camminga oerlibbe him en wenne yn 1654 noch te Wommels (ynv. 29, dd. 9.9.1654) en wurdt dêr foar it jier 1657 noch as lidmaat neamd.

Ferwizingen

- Geertsma, Jacob Gosse (bewurking Durk Geertsma)
 1994 *Meester werk; De historie van het openbaar onderwijs in Wommels*.
 Drukkerij Van Ketel: Schagen.

Miedema, Jelle

- 2003a 'Struijck, Struik en Stroek (II); Fia in helling nei in âlde pleats en in âld begraafplak te Wommels', *Klaaikluten* 2003/1:8-15.
 2003b 'Struijck, Struik en Stroek (III); Op nei Filadelfia aan de Trekfeart', *Klaaikluten* 2003/2:18-19.
 2005a 'Om de Suderhaven hinne; Op it suden fan de Wommelser Keatsebaan (1681-1832)', *Klaaikluten* 2005/1:14-20.
 2005b 'Om de Suderhaven hinne (II); "Een schoone tuin ten zuiden de buurt van Wommels" (1681-1777)', *Klaaikluten* 2005/2:8-15.

Meer, D.J. van der (bewurke troch J. Oostra)

- 2004 *Boerderijenboek Hennaarderadeel 1511-1698*. Ljouwert: Fryske Akademy

Renes-Boldingh, M.A.M.

- g.j. *Vrouwe Rixt van Ameland*. Nijkerk:
 Callenbach.

In ferklearring foar in frjemd ferrin fan de grins tusken Baarderadiel en Hinnaarderadiel ûnder Boazum

Philippus Breuker

Grinzen tusken doarpen of gemeenten waarden yn earder tiden faak bepaald troch de grinzen fan pleatsen. Sa'n gefal docht him tinkt my ek foar under Boazum, om krekter te wézen: tusken Makkum under Boazum en Mollum under Lytsewierrum.

By Boazum en dus by Baarderadiel hearde in hoeke lân op nei Lytsewierrum dat oan trije

kanten ynsletten lei tusken lân ûnder Lytsewierrum. It giet om de kadastrale nûmers Baard E 268 oant 271. Wa't ynternet hat, kin se maklik op Hisgis fine.

Mar der binne rûnom fan dy frjemde ústulpsels yn de grinzen tusken gemeenten op de klaai. Net altyd sil de ferklearring deselde wêze, mar ik tink net dat it Boazumer gefal op himsels stiet.

Part fan de kaart fan Eekhoff (1849-1859)

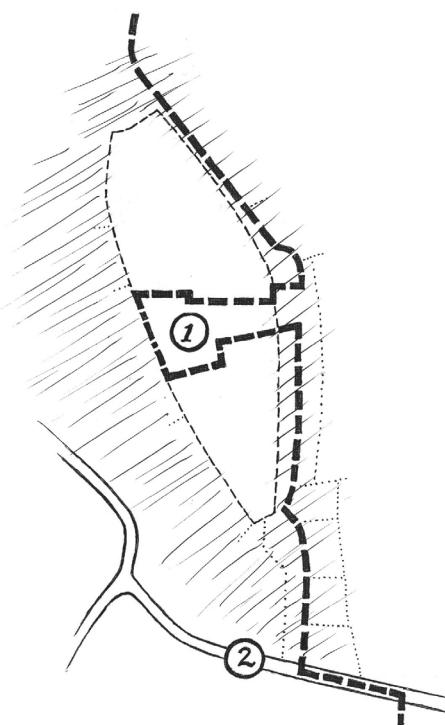
Loftfoto út 1989

Oan de perselearring en de hichtelinien te sjen moat de hoeke dêr't it hjir om giet, in part west hawwe fan wat ea in opslike eilân west hie yn it streamgebiet tusken de beide gritenijen. Oan alle kanten waard it omgrinze troch leger lizzend lân, wat hjoeddedei trouwens noch net oars is. Op in loftfoto út 1989 is it 'eilân' noch moai te sjen en ek de smelle geulen der omhinne, dy't oan de ûnderkant gearfloeie yn ien smelle stripe op nei de Slachtedyk. Ek dy binne fansels allang droechfallen. Om 1200-1300 hinne wienen se al net mear befarber, oars wie-

.....

Utsnijing fan de boppesteande kaartsjes

Legenda: 1. de hoeke lân dêr't it yn dit stik om giet; _____: it 'eilân';
âlde streamgebieten en geulen; -----: grins
Baarderadiel – Hinnaarderadiel

nen de Rien en de Boazumerfeart net groeven. Wat noch lang gelyk bleaun is, wie it 'eilân.' Dat is pas nêst in jier of fyftjin sljochte. Ik ha it súdlike part noch wol kennen as in tige ûnregelmjittich begreppele stik. De fuorgen rûnen alle kanten út, wêr't it lân mar hinne ôfwetterje woe. Op de skiedingen fan de greppelstelsels leinen leien, fan dy brede greppels, heale sleatten suver, mar dan sa djip net. Dy leien en miskyn it finere greppelstelsel ek wol, moatte datearre hawwe út de Midsieuwen, doe't der noch gjin sleatten groeven waarden omdat der noch gjin wettermolen wienen en it wetter gewoan nei de leechste plakken weirûn. Se binne hjir en dêr gelokkich noch bewarre bleaun. Kennelik hat it sa west dat de eigener fan de oanbelangjende pleats op Makkum rjochten jilde litte koe op in part fan dat eilân dêr midden yn dat streamgebiet. It wie te lyts om der in pleats op te setten, sa't op oare opslikingen dy't grutter wienen, wol barde. Tink mar oan It Sân ûnder Itens of Waringsfliet en de Heidepleats ûnder Skearnegoutum en Lytsewierrum. In gritenij bestie noch net doe't sokke opslikingen droech kamen te lizzen. Gritenijen komme pas yn de rin fan de trettjinde ieu op. Doe hien den de terp Makkum en dêrmei de pleats of de pleatsen op dy terp al hast fyftjinhûndert jier of sa bestien. Sa âld hat dat eilân lykwols miskyn net west, want der sil in tiid west hawwe dat it dêr tusken Makkum en Mollum allegear wetter wie. Eilannen ûntsteane ommers just yn streamgebieten.

De hoeke lân wurdt yn de skiedingsakte út 1533 tusken Pier Walta en de erven fan syn broer Agge omskreaun as "die fijff pondematen after die weer ut nae Lutkewerum." Wat krekt mei de weer bedoeld wurdt, wit ik net. Yn it gehiel lei der neffens lettere begripen goed acht pûnsmiet op nei Lytsewierrum, mar it kin wêze dat de pûnsmitten earder grutter wienen of dat net alle lân dat letter brûkt wurde koe, yn 1533 noch droech lei. De weer soe dan de terp west hawwe kinne, of wat ek mooglik is, in hege wâl om de westkant fan de terp hinne, dy't de

terp tsjjin it wetter beskermje moast. Der lei oant foar in fyftjin jier noch in stik fan sa'n wâl oan de noardwestkant en op de kadastrale kaart fan 1832 tekent him noch in stripe fan deselde breedte aan de westkant ôf. Dêr is er mooglik letter by de terp lutsen.

Noch âlder is de fermelding fan it lân fan om 1475 hinne. Yn it net bewarre testamint fan Epe Hessel (de heit fan Pier en Agge Walta, dy't stoar yn 1479) wie sprake fan de útwizing fan heal Paalsma finne ('fen' stiet der op syn Nederlânsk). Dat wurdt neamd yn de boedel-beskriwing fan Hessel Roorda te Easterein fan 1565 (Hinn I1, bls. 743 e.f.; cf. Van der Meer syn *Boerderijenboek*, bls 98). Paalsma (of Palsma) wie de namme fan in pleats op Mollum ûnder Lytsewierrum. Ik nim oan dat it by dy 'útwizing' gong om de ferdieling tusken twa erfgenamten fan besit te Makkum, mar wis is dat net. Dertsjin liket te pleitsjen dat it bewuste 'eilân' nei Palsma neamd wie. Dat soe ommers betsjutte kinne dat Epe Hessel in diel fan Palsma krige.

Hoe't dat ek wêze mei, it wurd finne freget ek noch omtinken. In finne yn de gongbere betsutting fan stik weidlân neist de pleats kin it hjir net west hawwe. Tusken de pleats en dit stik lei noch in brede âld geul fan leech lân. Earder sil it hjir itselde betsjutte as yn de namme de Finnen, dy't op in soad plakken foarkaam. Dat moat fierderop lizzend weidlân west hawwe.

De lange reis van een kleerhangertje

Jelle Miedema

Begin 2007 kreeg ik het verzoek om een vraag naar een ‘waarschijnlijk niet meer bestaande kleermakerij van een wed. R.J. Miedema in Wommels’ te beantwoorden. De vraag bleek afkomstig te zijn van iemand in Amerika en navolgende correspondentie leidde tot uitwisseling van uiteenlopende gegevens. Van die correspondentie volgt hier een kort verslag – in het Nederlands, zodat ook betrokkenen buiten Friesland het kunnen lezen.

Bovenvermeld verzoek, gedaan van de zijde van het archief van Littenseradiel bij monde van Hessel Fluitman, betrof een vraag van een mw. L. (Lieneke) van Kempen uit Hoevelaken, die op haar beurt optrad voor een nicht van haar: mrs. L. (Loesje) Verdouw-Chandler, die als Loesje Verdouw in 1956 op tienjarige leeftijd met haar ouders vanuit Amsterdam naar Amerika was geëmigreerd. Via Lieneke van Kempen kon ik rechtstreeks e-mailcontact oppnemen met Loesje Verdouw en die schreef mij, in verbazend goed Nederlands voor iemand die op tienjarige leeftijd Nederland verliet, het volgende:

‘Ik heb een kleerhangertje dat heel oud is – nog van mijn ouders. Er staat op: Wed. R.J. Miedema – Kleermakerij – Wommels – Tel. 8. Ik wil dat weggeven aan de zoon van een vrouw die vroeger in mijn kerk koor zong. Zij heet Lois Miedema en ze zei altijd dat haar man’s familie Hollands was. Haar enige zoon Harry Miedema is een muziek professor op de University of Indianapolis – waar ik vroeger ook naar toe ging. Ik wil hem dat dingetje geven als gedenk aan zijn moeder’.

Loesje Verdouw heet in Amerika ‘J. Loesje Chandler’, waarbij de J. staat voor Juliana, naar haar oma Juliana Wiebes. Ze is daar koor-dirigente, muziekdocente en pianiste en wil betreffend Miedema-kleerhangertje aan haar landgenoot de muziek-professor Harry Miedema geven. Echter, ze wilde dat niet doen zonder informatie over de herkomst en achtergrond van dat hangertje, waarop ik, als kleinzoon van vermelde wed. R.J. Miedema, haar kon inlichten over de betekenis van de tekst op het hangertje. Daarover volgt hier in verkorte versie een verslag, aangevuld met nadere informatie over het bewuste telefoonnummer 8.

Miedema – Wommels

Mijn voorouders zijn oorspronkelijk boeren afkomstig van de Hartwerder Mieden, vanwaar de toenaam. Miedema is een Friese familienaam, afgeleid van miede (i-e een tweeklank) het Friese woord voor laag gelegen grasland (vergelijk Eng.: meadow; oud-Eng. mead).

Wed. R.J. Miedema

Het gaat hier om Trijntje Leenderts Miedema-Runia (1873-1944), weduwe van Rients Jelles Miedema (1871-1928). Uit deze jaartallen valt direct al op te maken dat het bewuste hangertje van tussen 1928 en 1944 moet dateren. Daarover straks meer.

Mijn grootvader Rients Jelles, een boerenzoon uit Wommels, zou aanvankelijk ook boer worden, maar astma maakte hem dat onmogelijk. Vervolgens, opgegroeid in Wommels in de bakkerij van zijn stiefvader Freerk Atzes van der Bos, besloot hij bakker te worden. In dat vak bekwaamde hij zich verder op een bakkersschool in Amsterdam, waar zijn oudere broer Jan theologie studeerde. De levens van beide broers liepen vervolgens ver uiteen, maar de band met Wommels bleef: Jan vestigde zich als predikant buiten Friesland, maar was getrouwdd met Trijntje Jelles Hieminga uit Wommels; Rients, getrouwdd met Trijntje Leenderts Runia uit Berlikum, vestigde zich aanvankelijk als bakker in Tzummarum, maar keerde terug naar Wommels om daar de manufacturenhandel van de schoonvader van zijn broer Jan over te nemen. In Tzummarum kregen Rients en Trijntje drie kinderen, Jelle in 1897, Yfke 1899, Leendert 1900 (volgt) en in Wommels kwamen er nog vier bij, Douwe 1903, Wiebrig 1906, Anne 1908 en Jan 1911.

De kleermakerij

Leendert Rientzes Miedema, mijn vader, geb. te Tzummarum in 1900 en overleden te Sneek in 1972, laatst wonend te Wommels, ging op 15-jarige leeftijd 'de deur uit' om elders het vak van kleermaker te leren. Hij werkte als kleermaker-in-opleiding in o.a. Gorinchem en Amsterdam, bezocht kort Londen en kreeg daarna, naar verluid, de mogelijkheid om als coupeur in Parijs te gaan werken. Echter, hij keerde in 1928 vanuit Amsterdam terug naar Wommels om daar als mr. kleermaker mee te helpen 'de zaak thuis' aan de Terp op te bouwen.

In Wommels was al eerder (ca. 1914) een naastliggend pand aangekocht en de bovenverdieping daarvan werd verbouwd tot atelier. De naam van de zaak, in 1918 'R.J. Miedema – Wom-

mels Manufacture – Modeartikelen', werd na 1928, het jaar van overlijden van R.J., 'Wed. R.J. Miedema, Textielhandel en Kleermakerij' en na 1944, het jaar van overlijden van Trijntje Miedema-Runia, 'Gebr. Miedema Wommels, Maatkleding – Textielhandel – Woninginrichting'; adres Terp 42. Ooit werkten op het atelier van deze dorpsonderneming vijftien man/vrouw personeel en bij opheffing van de zaak in 1966 nog drie. Maatkleding maakte plaats voor confectie en wat van de kleermakerij rest zijn herinneringen, foto's en... kleerhangertjes.

Terzijde: In zijn Gorinchemse tijd was Leendert Rzn. Miedema bevriend geraakt met de latere importeurs van Amerikaanse auto's in Nederland, de gebr. P. en C. van Mill, en die vriendschap bleef niet zonder gevolgen. Vanuit Gorinchem werd rond 1930 aan 'de zaak thuis' de eerste auto geleverd, wat de bijgaande foto met Trijntje Miedema-Runia ofwel 'beppe Nynke' heeft opgeleverd.

Wed. R.J. Miedema in de 'blauwe Ford'

Tot zover mijn antwoord aan Loesje Chandler. Daar bleef het niet bij, want we waren beiden toch ook wel benieuwd hoe dat kledingknaapje in Amsterdam terecht was gekomen. En ook dat telefoonnummer 8 riep vragen op: Van wanneer dateert dat nummer? Hoe oud is dat hangertje nu eigenlijk? Helaas, de link met Amsterdam bleef onopgehelderd. Weliswaar heeft mijn vader van 1924 tot 1928 in Amsterdam gewoond, maar het hangertje dateert van ná 1928. Het zal nadien wel via-via bij de ouders van Loesje Verdouw terecht zijn gekomen, maar daarover

valt verder niets te melden. Met het bewuste telefoonnummer ligt dat anders.

Tel. 8

Zelf in bezit van zowel een hangertje met telefoonnummer 8 als een hangertje met als opschrift ‘Wed. R.J. Miedema Kleermakerij Tel. 253’, was het nu mijn beurt om Hessel Fluitman te benaderen met een vraag: Kun jij (we kennen elkaar al langer) ook nagaan, of laten nagaan, wanneer tussen 1928 en 1944 (de periode dat mijn grootmoeder weduwe was) Wommels nieuwe telefoonnummers kreeg? Hessel legde die vraag voor aan een medewerker van het ACTW telefoniemuseum, welke medewerker hem verwees naar het Museum voor Communicatie te Den Haag, het voormalige PTT museum. En vandaar kwam het volgende antwoord:

‘Al is er vanaf 1911 regulier telefoonverkeer vanuit Wommels mogelijk, toch laat de abonnee met telefoonnummer 8 tot 1921 op zich wachten. In dat jaar is er een eerste vermelding van: Miedema, R.J., Dames- en heerenkleeding, Manufact. Hij behoudt dit telefoonnummer 8 tot 18 januari 1939, dan wordt er een automatische telefooncentrale (Siemens F) in gebruik genomen en worden alle abonneenummers driecijferig. In 1938 is het hoogste telefoonnummer 32 – de centrale kan dus nog flink groeien! Miedema krijgt het telefoonnummer 235 [in een direct volgende mail gecorrigeerd in 253], dat hij in 1965 in ieder geval nog steeds in gebruik heeft, als is de naam dan gewijzigd in Gebr. Miedema o.i.d.’

Kortom, het hangertje met telefoonnummer 8 dateert van tussen 1928 (jaar van overlijden van mijn grootvader) en 1939; nog net niet antiek, maar wel hard op weg dat te worden.

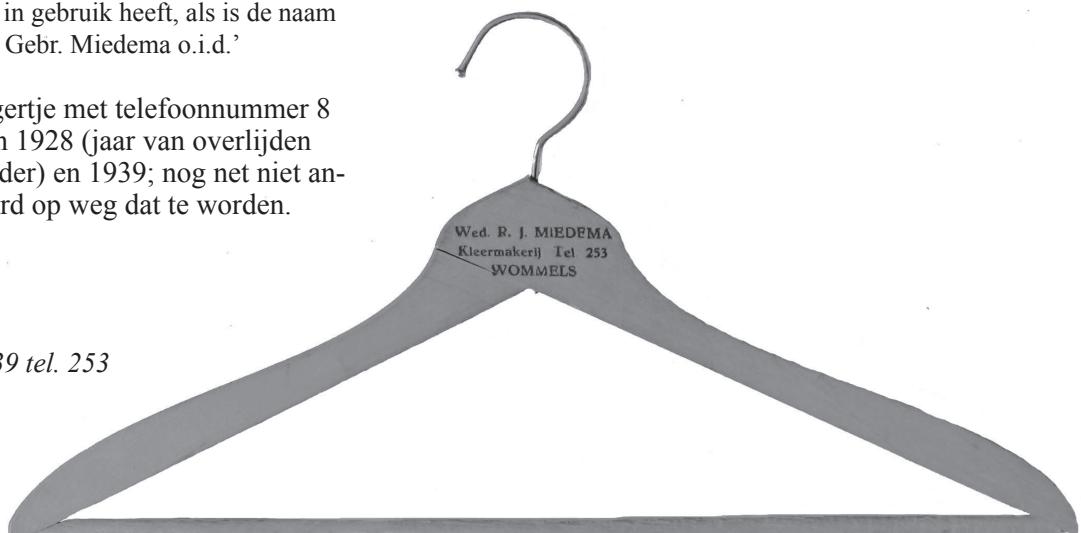
Tel. 8 werd in 1939 tel. 253

Miedema - Indianapolis

Wie is Harry Miedema en waar komen zijn (voor)ouders vandaan? Het laatste is nog niet duidelijk; het eerste wel. Via Google vond ik hem op een website, waaruit hier enkele gegevens:

Harry Miedema is vanaf 1985 verbonden aan de University of Indianapolis, waar hij tegenwoordig ‘Saxophone, Sax Quartet, Jazz Band, Jazz Arranging, Jazz History, Jazz Pedagogy’, etc. doceert. Ook is hij, behalve leider van een sextet, als ‘first call saxophonist’ verbonden aan het Indianapolis Symphony Orchestra. Voordat hij in 1985 voltijds voor de University of Indianapolis ging werken, was hij beroeps-saxofonist en muziek-directeur van de O’JAYS, in welk verband worden vermeld de Beach Boys, de NBC Today Show en de Oprah Winfrey Show. Daarvoor tourneerde hij met diverse groepen, o.a met de Jackson Five, de Temptations en de Supremes. Hij schreef diverse studies over Jazz, had een eigen radioprogramma How Jazz Works, ontving met de O’JAYS een gouden plaat in 1991 en een platina plaat in 1995.

Eind juni schreef Loesje Chandler over de overdracht van het hangertje: ‘Ik wil het nu bijna niet meer loslaten. Ik denk dat ik het maar gauw moet doen’. Volgens plan zal dat gebeuren na de zomervakantie, op een daarvoor geschikt moment. Het wachten is nu op nadere berichten uit Indianapolis.

Balans-opruiming

van Maandag 15 Juli 's morgens 9 uur t.e.m. Zaterdag 27 Juli 1940

Uitsluitend à contant! bij

Uitsluitend à contant!

Wed. R. J. MIEDEMA - Wommels. **Telefoon 253**
(Kengetal K 5159.)

LAATSTE LAPPEN voor spotprijzen { voor: JAPONNEN, LAKENS, SLOPEN, WOLLEN HEMDEN,
SCHORTEN, NACHTPONNEN, PYAMA's, GESCHIKTE
VITRAGE LAPPEN, enz. enz.

BIJ JAPONLAPPEN VANAF F 5.00 GRATIS KNIPPATROON!

Heren-confetie.

Een bijzonder mooie sortering moderne HERENCOSTUUMS, nu voor 24,40, 22,-, 25,20, 27,- enz. Sportcostuums, nu 16,65 enz. Mooie gabardine regenjassen nog zeer geschikt.

Enorme sortering gestreepte Pantalons beste pantalon, nu 2,61 fijne " 3,60

Grijze Casimir broek, nu 2,61 " jas " 2,97

Blauwe KIELEN en BROEKEN, beste soorten. Manchester Broeken en Jassen, zeer voordelig. Manchester vesten, nu 3,78

Blauw katoenen Bruine stoffen } Jongensbroeken. Fluweel manchester }

Overalls voor heren en jongens. Nog mooie blauwe heren-overalls 1,98, 2,70 en hoger.

Karpetten !

Prachtige Holtapkarpetten, 16-els, geheel wol, nu 25,20, 28,35, 33,75. Fijne Pluche karpetten: 12-els nu v.a.f 17,30 16-els nu v.a.f 22,95 IJzersterke Cairo Cocoskarpetten, maat 200 x 300, nu 13,27.

Lopers, ruime sortering.

Cocosloper, nu 53 ct. per el. Boucléloper, nu 67 ct. Mooie wollen boucléloper, nu 90 en 1,08 Mooie pluche loper, nu 1,08 en 1,35 Zware pluche loper, nu 1,53 per el.

Mooie pluche Tafelkleden, nu 5,17 en hoger.

WEEFSTOFTAFELKLEDEN.

Weefstof schoorsteenloper, nu 94. Pluche " 1,21.

Wollen Jaspe moquette voor vasttapjot of rand, 100 c.M. breed, nu 2,07 per el. Mooie pluche voor overgordijnen, terra en bruin, nu 1,17 per el.

Prima weefstof, per el nu 40 ct.

Vloerbedekkingen, Balatum enz. TAFELZEILEN, afgestan en lper el. DEURMATTEN en SLAAPKAMERKLEEDJES, ruime keuze.

Bonte matten.

MAATKLEDING is niet te vervangen!

Nog zijn er prima stoffen!

Bestelt ons daarom nu nog een

COSTUUM naar maat voor geschikte prijs.

Op maatwerk 5 % korting!

Prima COUPE en AFWERKING. Zwartes COLBERTS, VESTEN en PANTALONS, naar maat,

HEREN-MODEARTIKELEN

Ruime keuze in: Overhemden, Zelfbinders, Breflettes, Sokhouders, Pullovers, Slipovers, Herenzakdoeken, Herensokken, Herensaals, Herenhandschoenen, enz. enz. enz.

Nu nog extra koopjes!

KOUSSEN !

Fijne dameskousen, nu 54 ct. Betere soorten ook nog zeer voordelig, modernste tinten!! SPORTKOUSEN voor jongens en meisjes, zeer voordelig!!

Fijne dames- en meisjesonderjurken

Koopjes in DIRECTOIRES.

Wollen en katoenen

Dames- en Kindercamisoles in wit, jaeger en gekleurd.

KOOPT NU !

Pas ontvangen fijne RITSBOEZELAARS, met korte en lange mouw.

Nieuwe FANTASIE SCHORTJES.

Dames Nachtponnen en Pyama's.

Dames Vesten en Pullovers,

Wollen garens.

Prachtige restanten voor SPOTPRIJZEN.

Prachtig katoengaren voor SPREIHAKEN.

Directoires.

Grote keuze nog beste INTERLOCK Directoires nog zeer voordelig!

STAMKAARTEN MEEBRENGEN !!

Attractie!!!

Bij aankoop voor een bedrag van f 2,50 1 x gratis grappelen tot een maximum van 6 x.

De grappelman is weer ruim voorzien!

Let hierop

{ De Opruiming begint

Maandag 15 Juli, 's morgens 9 uur.

a. u. b. {

STAMKAARTEN MEEBRENGEN!

{ Wij verwachten

U gaarne allen !